

HandläggareElisabet Wannberg
Telefon: 08-508 315 61**Till**

Kulturnämndens kulturmiljöutskott

Remissvar angående samråd om program för del av kvarteret Sperlingens Backe i stadsdelen Östermalm, S-Dp 2014-00404

Förslag till beslut

att
avstyrka föreliggande program.

Sammanfattning

Stadsbyggnadskontoret har utarbetat ett program för kvarteret Sperlingens Backe som syftar till förnyelse av fastighetsbeståndet. En rivning av upp till hälften av kvarterets bebyggelse föreslås. Freys hyrverk, Marmorhallarna och Humlegårdsgatan 17 samt Sturegallerian med överglasade platser rivs. Det inre av kvarteret ersätt med nybebyggelse i upp till tio våningar och en del av de bevarade gatuhusen får påbyggnader.

Kulturförvaltningen ser att vissa förändringar i kvarteret är möjliga men anser inte att t.ex. Freys hyrverk och Marmorhallarna, den bakre delen av huset vid Birger Jarlsgatan 18 med parkeringshuset mot Grev Turegatan, kan rivas. Byggnaderna är av stort kulturhistoriskt värde och representerar stockholmska företeelser förknippade med Stockholm som storstad. Inte heller ser förvaltningen att påbyggnad av hörnhuset vid Grev Turegatan/ Birger Jarlsgatan är lämpligt. Sturegallerian från 1980-talet utgör en årsring som åtminstone delvis bör bevaras. Byggnaden mot Humlegårdsgatan har inte så stort kulturhistoriskt värde att en avstyrkan av rivning kan motiveras. Den föreslagna nybebyggelsen är flera våningar högre än kvarterets klassiska stenstadsskala och blir väl synlig i gaturummen och påverkar siluetten på långt håll. Sammantaget skulle programmets genomförande medföra att stora kulturhistoriska värden förloras och att den klassiska stenstaden förändras på ett negativt sätt.

Sperligens backe är centralt placerad i stadens centrum men tillhör inte det moderna City som idag förändras genom rivningar och påbyggnader. Förvaltningen anser det betydelsefullt att skillnaderna mellan det moderna City och den klassiska stenstaden består och att karakteristiska årsringar bibehålls.

Inga Lundén
T.f. kulturdirektör

Ann-Charlotte Backlund
stadsantikvarie

Underlag för beslut

Samrådshandlingar. Samtliga finns på
www.stockholm.se/detaljplaner

Stadsmuseets inventeringar och klassificeringar.

UTLÅTANDE

Ärendet/Remissen

Ärendet har remitterats från stadsbyggnadskontoret till stadsmuseet för svar senast 13 oktober 2015. Remisstiden har förlängts till den 20:e november i väntan på kulturnämndens kulturmiljöutskotts ställningstagande. Omedelbar justering.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts av Stadsmuseets kulturmiljöenhet.

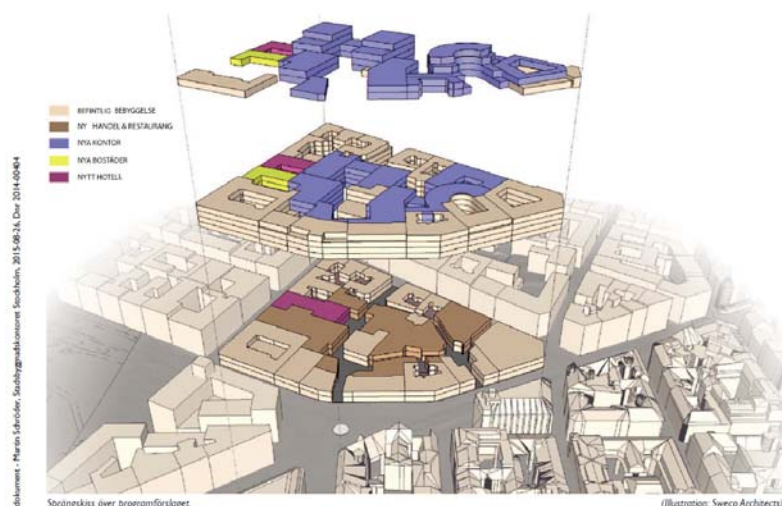

Programförslaget

Stadsbyggnadskontoret har påbörjat planarbete för kvarteret Sperlingens Backe som anger utgångspunkter och mål för planeringen. Syftet är att öka attraktiviteten och lönsamheten

genom förnyelse av fastighetsbeståndet. Programmet fokuserar på att lyfta frågor om svåra avvägningar mellan motstående intressen. Huvudfrågor för programsamrådet är omfattning av rivningar, högre höjder i stenstaden, flytt av tunnelbaneuppgången samt markanvändning. Fastigheterna 30, 51 och 54 vid Humlegårdsgatan ingår inte i programmet. Programmet föreslår en rivning av uppemot hälften av kvarterets bebyggelse. Gatuhuset bibehålls förutom parkeringsgaraget vid Grev Turegatan 3-5 som rivs helt. Frejs hyrverk, Grev Turegatan 11 belägen vid f.d. Privatgatan som numera är övertäckt, rivs och ersätts med ett betydligt högre hus. Det inre av Marmorhallarna rivs liksom gårdsbebyggelsen till övriga byggnader inom planområdet samt byggnaden från 1980-talets senare del vid Humlegårdsgatan 17. Nybebyggelsen som ersätter den rivna byggnadsmassan är 3-5 våningar högre än den befintliga skalan. Hörnhuset vid Birger Jarlsgatan/Grev Turegatan byggs på med en våning och resterande delar i kvarterets inre byggs på med 1-4 våningar.

Planet under mark kopplas till tunnelbanan vars uppgång flyttas från nuvarande plats till Marmorhallarna.

- Tillkommande volymer
- NY BYGGNAD BIRGER JARLSGATAN 18
  - NY BYGGNAD I MITTEN AV KVARTERET
  - NY BYGGNAD I MITTEN AV KVARTERET
  - NY BYGGNAD I MITTEN AV KVARTERET
  - NY BYGGNAD STUREPLAN 6 (BÄNGSKA)
  - NY BYGGNAD STUREPLAN 4
  - PÅBYGGNAD STUREPLAN 2
  - NY BYGGNAD HUMLEGÅRDSGATAN 17
  - NY BYGGNAD HUMLEGÅRDSGATAN 17
  - PÅBYGGNAD BIRGER JARLSGATAN 16
  - NY BYGGNAD GREV TUREGATAN 3-5

I samrådshandlingarna finns ett omfattande och rikt kunskapsunderlag av antikvariska förundersökningar och kulturmiljöanalyser samt en kulturhistorisk konsekvensanalys.

Förvaltningens synpunkter

Programmets förslag skulle innebära en mycket stor förändring av ett av stadens mest centrala stenstadskvarter. Stora kulturhistoriska värden skulle gå till spillo. Så omfattande rivningar i innerstaden har inte skett sedan rivningarna i City på 1950- och 60-talen.

Förutom Sturebadet som är av synnerligen stor kulturhistoriskt värde och Sturegatan 6, och Grev Turegatan 3-5 som har ett visst kulturhistoriskt värde och ett stadsbildsmässigt värde, så är samtliga byggnader inom kvarteret av särskilt kulturhistoriskt värde (grönt). Kvarteret är en del av den klassiska stenstaden och ingår i riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården. I gällande detaljplan betecknas Sturebadet med Q och flera av byggnaderna betecknas med q, kulturhistoriskt värdefullbebyggelse, utan preciserade skyddsbestämmelser. I detaljplan från 2006 skyddas delar av bebyggelsen från rivning och förvanskning men för Marmorhallarna och huset mot Grev Turegatan tillåts påbyggnader.

Sturegatan 4, Sturebadet uppfördes 1885. Simhallen byggdes 1903. Byggnaden med simhallen äger ett synnerligen stort kulturhistoriskt värde (blå) och är byggnadsminne. I huvudsak sker inga förändringar med byggnaden. För simhallsbyggnaden föreslås dock en ny fasad in mot gallerian. Det befintliga stora rundbågiga fönstret tillhör badets ursprungliga fönster om än ändrat och bör inte ändras. Alla förändringar kräver tillstånd från länsstyrelsen.

Sturegatan 6, Bångska palatset uppfördes 1882-83 och byggdes om 1935-37. Byggherre var Johan August Bång. Byggnaden uppfördes som bostadshus men blev med tiden kontoriserat. Byggnaden har ett visst kulturhistoriskt värde och betydelse i stadsbilden som en del av kvarteret och stenstaden. Gårdsflyglarna och gårdsbebyggelsen rivs och en ny byggnad i 7 våningar föreslås byggas. Förvaltningen ser att rivning av gårdsbebyggelsen kan göras men anser att höjden på den tänkta nybyggnaden bör minskas. Nybyggnaden blir synlig i gatuvyn från Kungsgatan och kommer sannolikt också att skugga ljusinsläppet till Sturebadets simhall.

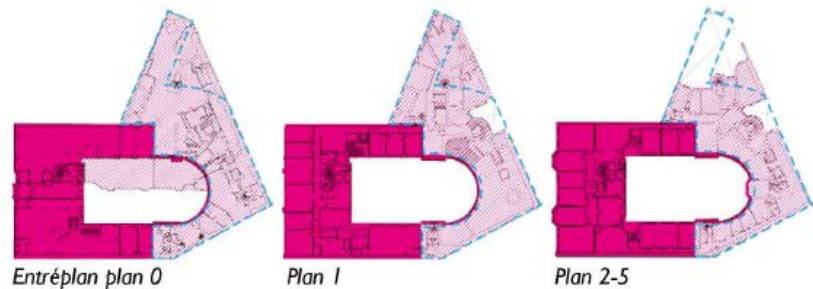
Stureplan 4 uppfördes 1986-87 och hade samma byggherre som intilliggande byggnad J. A Bång. Byggnaden var ursprungligen ett bostadshus med butiker i bottenvåningen. En av Sturegallerians entréer ligger i byggnaden. Gårdhusen som utgör en del av gallerian med en stor lanternin från 1980-talet rivs och ersätts med en ny byggnad i åtta våningar.

Den tänkta nybyggnaden i åtta våningar kommer att sticka upp över kvarteret vilket negativt kommer att påverkas stenstaden klassiska skala varför höjden måste sänkas. Gallerians höga atrium är ett uttryck för sin tid och har kulturhistoriska värden varför en rivning kan ifrågasättas.

Stureplan 2 uppfördes 1896-97 som bostadshus, även denna byggnad med J. A Bång som byggherre. I programförslaget byggs gårdsbyggnaderna ihop och byggs på med två våningar. Gårdsbjälklaget rivs och öppnas upp mot handelsstråket i gallerian. Påbyggnaden innebär att höjden kommer att skjuta upp över kvarterets höjd och påverkar stenstadsskalan.

Birger Jarlsgatan 18, Ostermans, Marmorhallarna. Byggnaden uppfördes 1899-1900 som bostadshus. Hans Ostermans bilfirma flyttade in i byggnaden 1919 och byggde om för firmans behov. På den obebyggda innergården uppfördes ett hus i sex våningar

med utställningshallar och verkstäder m.m. De två nedre planen blev visningshallar med kolonner och golv av marmor. Marmorhallarna ansågs vara Europas elegantaste bilförsäljningshall. 1936-37 byggdes huset mot Grev Turegatan 3-5 som en fortsättning på Marmorhallarna.

Streckade partier rivs

De inre delarna med marmorhallarna rivs enligt programförslaget och ersätts med en ny byggnad i tio våningar. Gårdsbyggnaderna byggs på med en till fyra våningar. Fasaderna mot gården och gatan behålls och renoveras. Mot gatan tas en större öppning upp och blir en ingång till tunnelbanan vars uppgång flyttas hit och en koppling med det nedre planet skapas. Gårdens plasttak byts mot glas.

Kulturförvaltningen ser positivt på att gatufasaden och gårdsfasaderna renoveras och plasttaket kan med fördel bytas mot glas. Däremot anser förvaltningen att även den bakre delen av byggnaden skall bevaras, särskilt marmorhallarna som representerar ett historiskt skede när bilen började forma staden. Den ursprungliga exklusiva bilaffären, ett uttryck för Stockholm som modern storstad, bör bevaras och renoveras. Att ersätta gårdsbyggnaden med en tiovåningar hög byggnad skulle innebära stora kulturhistoriska förluster samt påverka stenstaden på ett negativt sätt med hög höjd, väl synligt. Både en större öppning mot gården och anslutningen till tunnelbanan måste noga studeras för att anpassas till den befintliga byggnaden.

Birger Jarlsgatan 16 uppfördes av Städernas allmänna brandstodsbolag 1935-37. Fasaden är utförd i vit ekebergsmarmor. Sedan 1962 finns tunnelbaneuppgången i huset. Byggnaden föreslås byggas på med en våning. Tunnelbanan flyttas och handelsytor skapas i tre plan.

Kulturförvaltningen anser inte att en påbyggnad är lämplig. Den kommer att synas och förvanska den väl bevarande och eleganta arkitekturen.

Grev Turegatan 3-5 uppfördes 1936-37 för AB Hans Osterman. Gårdshuset med utställningshallar byggdes 1930 och gathuset senare på 1930-talet. Gatufasaden är putsad och har en speciell utformning med ett utskjutande burspråk/fönsterband. Byggnaden används idag som parkeringshus. Programmet föreslår att byggnaden rivs och ett nytt hus i fem till nio våningar uppförs.

Kulturförvaltningen anser att byggnaden skall bevaras. Parkeringshuset är ett tidigt exempel på parkeringshus och bilförsäljning i en tidstypisk funktionalistisk arkitektur. Idag lider byggnaden av ett eftersatt underhåll men kan med renovering återta sitt uttryck. Byggnaden är också väl anpassad till gaturummet. En nybyggnad i upp till nio våningar är inte lämpligt på platsen då den klassiska stenstadsskalan förrycks.

Grev Turegatan 7 uppfördes 1905 för Fastighets AB Thor Arkitekter var Hagström och Ekman som bostäder. Byggnaden är väl bevarad i den ursprungliga jugendutformningen och har i våningarna bevarade planlösningar och bevarade inredningsdetaljer. Vindarna är inredda och bottenvåningarna har ändrats i sen tid.

Delar av gårdshusets två undre våningar rivs och en öppning tas upp för att förbinda gårdsrummet med det genomgående nya stråket.

Förvaltningen anser att rivningar inte är lämpligt och att eventuella förändringar i gårdsbyggnadens måste ske med stor varsamhet för att byggnaden inte skall förvanskas.

Grev Turegatan 9 och 13. Byggnaderna flankerar den f.d. Privatgatan som leder in till Freys hyrverk. Byggnaderna uppfördes 1901 och har väl bevarade fasader.

I programmet föreslås att glastaket som täcker Privatgatan mellan byggnaderna ersätts av ett nytt glastak placerat över takfoten. Det befintliga taket är en del av den omvandling i kvarteret till Sturegallerian som skedde på 1980-talet och representerar den postmoderna årsringen. Det lågt placerade glastaket innebär att f.d. Privatgatans fasader är synliga från Grev Turegatan vilket förvaltningen ser som ett värde i gatumiljön. Förvaltningen anser att det befintliga taket eventuellt kan bytas ut men ett glastak placerat över taklisten innebär att byggnadernas fasader inte blir läsbara.

Grev Turegatan 11, Freys hyrverk. Byggnaden uppfördes 1898-1900. Arkitekt var Willhelm Klemming. Åkeriet blev Skandinaviens största med över 100 hästar. Byggnaden uppfördes i fem våningar och en sjätte indragen våning. Hästar och vagnar transporterades upp i byggnaden med sinnrika hissar. Så småningom byttes hästarna mot bilar och Frejs hyrverk fanns kvar i fastigheten fram till på 1970-talet. Fastigheten byggdes om på 1980-talet och bottenvåningen omvandlades till butikslokaler.

Freys hyrverk var med sin omfattande verksamhet ett storstadsfenomen och byggnaden idag har trots senare ombyggnader ett stort kulturhistoriskt värde som en representant för storstadens transportväsen. Byggnadens mittparti med torn är en utmärkande och karaktäristisk del av gaturummet.

Kulturförvaltningen anser att byggnaden skall bevaras. Förvaltning ser inte att en nybyggnad är möjlig på platsen.

Grev Turegatan 15 uppfördes 1879-80 som ett rent bostadshus som några år senare fick butiker i bottenvåningen. Inga förändringar föreslås för byggnaden.

Humlegårdsgatan 17 uppfördes i slutet av 1980 i samband med kvarterets omvandling till galleria. Byggnaden rivs och ersätts med två byggnader, ett hotell och ett bostadshus.

Förvaltningen ser det som anmärkningsvärt att en så ny byggnad anses som förbrukad och ifrågasätter en rivning i förhållande till hushållning med resurser och ett hållbart samhälle. Förvaltningen ser dock inga starka kulturhistoriska skäl för att avstyrka rivning.

Sturegallerian. Stadsplaneförslaget för Sperlingens Backe med Sturegallerian lades fram 1984 och invigningen skedde 5 år senare. Ett av målen var att bevara Stureplan som en av Stockholms centrala mötesplatser och också skapa en gångförbindelse mellan Östermalmstorg och Stureplan. Det stora kvarteret skulle öppnas upp och en modern galleria med kontinental atmosfär under tak skapas. Materialen i gallerian är av hög kvalitet för att ge lång livslängd; jämtlandskalksten, puts, granit, sandsten och stål och med ljusinsläpp i form av rymdgivande glaskupoler. En del ändringar har skett under 2000-talet.

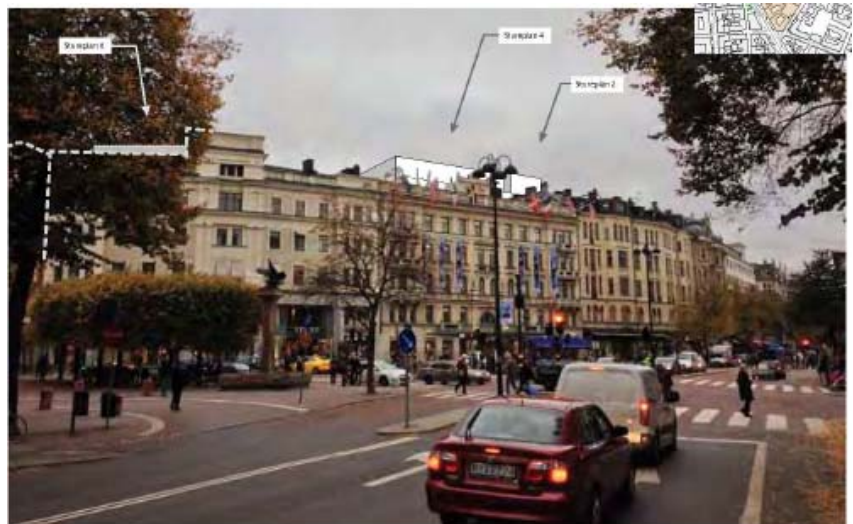
Enligt programmet så rivs de delar som utgör Sturegallerian idag och en betydelsefull årsring, den postmoderna, försvinner. Kulturförvaltningen anser att delar av Sturegallerian bör bevaras. Särskilt de öppna rummen med glaskupolerna.

Sammantaget innebär programmets förslag helt oacceptabla konsekvenser för den kulturhistoriskt värdefulla miljön. Betydande kulturhistoriska värden offras för ytterligare kommersiella ytor och kontor i stenstadens centrum. Den

klassiska stenstadens skala förrycks och riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården kan påverkas negativt. Kulturförvaltningen avstyrker föreslaget program.

Vy från Kungsgatan med påbyggda volymer

Vy från Stureplan med påbyggda volymer

Vy från Fjällgatan